

Wydział Pedagogiki i Psychologii
Zakład Wychowania Technicznego

Alina ŁADZIAK

Kształcenie nauczycieli wychowania technicznego w Lublinie w latach 1954–1987

Подготовка учителей-специалистов технического воспитания
в Люблине в 1954 — 1987 годы

System for Educating Teachers of Technical Subjects in Lublin between 1954 and 1987

Zorganizowane formy kształcenia nauczycieli „techniki” w Polsce sięgają początków XX wieku. Były to tzw. „Roczne Popołudniowe Kursy dla Nauczycieli”, które funkcjonowały w latach 1915–1917. Następnie, dzięki staraniom Władysława Przanowskiego, powstały „Wyższe Państwowe Kursy Robót Ręcznych” dla absolwentów rocznych kursów. W końcu roku 1923 Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego utworzyło Państwowy Instytut Robót Ręcznych (PIRR) w Warszawie, który miał kształcić nauczycieli seminariów nauczycielskich i gimnazjów. Wobec dotkliwego braku nauczycieli do nauczania w szkołach powszechnych przy PIRR pozostawiono również roczne „Wyższe Kursy Nauczycielskie”.¹

Instytut kształcił nauczycieli robót ręcznych do roku 1939. Działalność swoją wznowił w roku 1945 i prowadził ją do roku 1952, kiedy został rozwiązany.² Powstały wówczas w wielu regionach Polski, a także w Lublinie (1954), dwuletnie pomaturalne studia nauczycielskie (SN), kształcące nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych. Miały one charakter placówek półwyższych i na stałe weszły do historii kształcenia nauczycieli w Polsce. Studia te przygotowywały absolwentów do nauczania przedmiotów kierunkowych w klasach wyższych szkoły podstawowej, w klasach I–IV oraz do realizacji zajęć pozalekcyjnych. Obowiązywał w nich dwuprzedmiotowy profil kształcenia: zajęcia praktyczno-techniczne łączono zwykle z wychowaniem plastycznym, z fizyką i z geografią.

W początkowych latach ich istnienia obowiązywała zasada równorzędności przedmiotów specjalizacyjnych.

W roku szkolnym 1963/64 w SN wprowadzono nowe plany zajęć,³ w których zrezygnowano z zachowania wspomnianego kryterium. Wówczas na kierunku zajęć prak-

¹ J. H u b e r, *Władysław Przanowski twórca Państwowych Instytutów Robót Ręcznych*, „Praca Ręczna w Szkole” 1937, nr 1–3, s. 16–17.

² G. S t a s i ł o w i c z, *Z dziejów kształcenia technicznego w Polsce*, [w:] *Wychowanie i kształcenie politechniczne w Polsce i NRD*. Praca zbiorowa pod red. R. Kuchy, Lublin–Dęblin 1985 s. 48–49.

³ *Plany studiów w studiach nauczycielskich dziennych, wieczorowych i zaocznych*, Warszawa 1963.

tyczno-technicznych i wychowania plastycznego na przedmioty specjalizacji głównej (zajęcia praktyczno-techniczne), przypadało 8–10 godzin tygodniowo, drugiej zaś (wychowanie plastyczne, fizyka, geografia) 4 – 5 godzin tygodniowo. Dwukierunkowość umożliwiała pełniejsze wykorzystanie kwalifikacji absolwentów w wyższych klasach szkoły podstawowej.

Obowiązujący wówczas plan studiów nauczycielskich przewidywał dwie grupy przedmiotów:

- 1) przedmioty wspólne dla wszystkich kierunków: ogólnopedagogiczne, społeczno-filozoficzne i psychologia,
- 2) przedmioty kierunkowe przygotowujące absolwentów do nauczania dwóch przedmiotów programu nauczania w klasach V-VIII szkoły podstawowej.

Pełniejszy obraz planu studiów nauczycielskich zajęć praktyczno-technicznych i wychowania plastycznego przedstawia tabela 1.⁴

Dane zawarte w tabeli 1 wskazują, iż najwyższą liczbę godzin przeznaczono na poszczególne techniki pracy. Większość przedmiotów kierunkowych kończyła się zaliczeniem z oceną.

Studenci odbywali także praktyki pedagogiczne w szkołach podstawowych. Program przewidywał ponadto dwutygodniową praktykę asystencką po I semestrze, trzytygodniową praktykę ciągłą po III semestrze.

Na zakończenie studiów słuchacze przygotowywali pracę dyplomową i zdawali egzamin końcowy. Praca dyplomowa obejmowała część teoretyczną i praktyczną. Ta ostatnia polegała zazwyczaj na wykonaniu konkretnych pomocy dydaktycznych przydatnych bezpośrednio w szkole.

W Studium Nauczycielskim w Lublinie funkcjonowały również studia zaoczne, kierunek zajęcia praktyczno-techniczne i wychowanie plastyczne. Plan studiów zaocznych przedstawia tabela 2.⁵

Tabela ta informuje, że gros zajęć (292 godz.) przeznaczono na wspólny blok pod nazwą „zajęcia praktyczno-techniczne z rysunkiem technicznym i organizacją pracy” oraz na drugi przedmiot kierunkowy (164 godz.) „wychowanie plastyczne”. Podczas studiów obowiązywało osiem egzaminów, w tym z przedmiotów kierunkowych po II i IV semestrze. Ponadto studenci przygotowywali 11 prac kontrolnych.⁶

Analizując plany zajęć 2-letnich studiów nauczycielskich należy stwierdzić, że szczególny nacisk kładło się na rozwijanie umiejętności warsztatowych w zakresie różnych materiałów i technologii. Zarówno merytoryczne, jak i metodyczne kształcenie nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych było ukierunkowane do prowadzenia zajęć w zakresie głównych działów pracy wytwórczej: materiałów papierniczych, włókienniczych, drewna, metalu, szkła, tworzyw sztucznych, a w następnych latach także elektrotechniki i gospodarstwa domowego.

⁴ Ze względu na brak oryginalnego planu studiów stacjonarnych odtworzono go na podstawie indeksu z 1965 r. i rozmów z pracownikami tegoż kierunku.

⁵ Oryginalny plan studiów zaocznych uzyskano z archiwum KOiW w Lublinie.

⁶ Przedmioty, z których obowiązywały prace kontrolne przedstawia tabela 2.

Tab. 1. Studium nauczycielskie. Plan studiów stacjonarnych – zajęcia praktyczno-techniczne i wychowanie plastyczne (czas trwania studiów 2 lata)
 Teacher Training College. Full-time studies syllabus: practical-technical classes and artistic education (two-year courses)

Lp	Przedmioty	Rok studiów				Egzaminy w semestrze
		I		II		
		Isem.	IIsem.	IIIsem	IVsem.	
1	Wybrane zagadnienia z filozofii i socjologii	2	2			
2	Socjologia			1		III
3	Psychologia	2	2	1		II
4	Pedagogika z historią wychowania	2	2	2	2	II i IV
5	Metodyka nauczania początkowego	2	2	2	1	IV
6	Rysunek techniczny	3				I
7	Wychowanie plastyczne	2	2		4	II i IV
8	Prace z drewna	2	2			
9	Introligatorstwo	1	1			
10	Szycie	2	2	1		
11	Wychowanie muzyczne	1	1			
12	Wychowanie fizyczne	1	1	2	2	
13	Język rosyjski	2	2	2		
14	Metodyka zajęć praktyczno-technicznych	2	2	1	1	IV
15	Wybrane zagadnienia z techniki		3			
16	Organizacja pracy		1			
17	Metodyka wychowania plastycznego kl. I-IV		1			
18	Zajęcia praktyczno-techniczne		2		2	II i IV
19	Metodyka wychowania plastycznego w kl. V-VIII			2	2	IV
20	Szkło i tworzywa sztuczne			2		
21	Różne techniki			2	2	
22	Malarstwo			3		
23	Metal			4	2	
24	Kultura i sztuka			1		
25	Metodyka nauczania wychowania fizycznego kl. I-IV			1	1	
26	Higiena szkolna				1	
27	Seminarium pedagogiczne				2	
28	Szkolenie ZHP				2	
29	Szkolenie TOPL (dziewczęta) Studium wojskowe (chłopcy)	5	2 5			
Razem		29	33	26	24	

Tab. 2. Studium nauczycielskie. Plan studiów zaocznych – zajęcia praktyczno-techniczne i wychowanie plastyczne (czas trwania studiów 2 lata)
 Teacher Training College. Extra mural studies syllabus: practical-technical classes and artistic education (two-year courses)

Lp.	Przedmioty	I rok		II rok		Liczba godz.		Egzamin w semestrze		Praca kontrolna w semestrze		
		Isem	IIsem	IIIsem	IVsem	I r.	II	Razem	I rok	II rok	I rok	II rok
1	Wybrane zagadnienia z filozofii i socjologii	15	11	19		26	19	45			III	II
2	Przedmioty pedagogiczne (wybrane zagadnienia)	18	7	18	25	25	43	68				II
3	Zajęcia praktyczno-techniczne z rysunkiem technicznym i organizacją pracy	96	40	80	76	136	156	292	II		IV	I
4	Wychowanie plastyczne	52	20	40	62	72	92	164	II		IV	I
5	Metodyka nauczania zajęć prakt.-technicznych			12	23		35	35			IV	
6	Metodyka wychowania plastycznego				22		22	22			IV	
7	Wybrane zagadnienia z techniki, sztuki i kultury współczesnej		4	12		4	12	16				
8	Lektorat języka obcego	11	8	11		19	11	30			III	I
	Razem	192	90	192	198	282	390	672				

Badania nad przydatnością zawodową absolwentów studiów nauczycielskich w zakresie zajęć praktyczno-technicznych jako pierwszego kierunku studiów wykazały ich niewystarczające przygotowanie merytoryczne. Dotyczy to zwłaszcza technologii tworzyw sztucznych, rysunku technicznego, maszynoznawstwa, elektrotechniki. Niewystarczające było także ich przygotowanie metodyczne. Przede wszystkim nie umieli jasno precyzować celów lekcji, stosować metod i środków budzących wielostronną aktywność uczniów, organizować i przeprowadzać określone typy jednostek metodycznych, nauczać w warunkach trudnych, wzbogacać treści programowe.⁷

W związku z rosnącymi stale wymaganiami stawianymi szkole, stało się konieczne zastąpienie dwuletnich SN, trzyletnimi wyższymi szkołami nauczycielskimi. Pierwsze tego typu szkoły powstały w 1969 roku.

Wyższe Studium Nauczycielskie (WSN) w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie powołano zgodnie z zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 15 maja 1971 roku.⁸ Jego zadaniem było kształcenie nauczycieli dla potrzeb szkół podstawowych i zasadniczych szkół zawodowych oraz prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie dydaktyk szczegółowych. W ramach studium zorganizowano sekcje: humanistyczno-pedagogiczną i matematyczno-przyrodniczą. W skład tej ostatniej wszedł między innymi Zakład Zajęć Praktyczno-Technicznych,⁹ który miał roztoczyć opiekę nad kształceniem nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych.

Nauka w WSN trwała trzy lata i prowadzona była początkowo tylko systemem studiów dziennych. Podobnie jak w SN utrzymano dwukierunkowość przedmiotową: zajęcia praktyczno-techniczne z fizyką. Realizowany wówczas plan studiów zatwierdzony przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego przedstawia tabela 3.¹⁰

Analizując plan studiów obowiązujący wówczas na kierunku zajęcia praktyczno-techniczne z fizyką, należy stwierdzić ogromne rozdrobnienie treści kształcenia specjalistycznego na 18 przedmiotów. Do tego należało dodać 14 przedmiotów społeczno-politycznych, ogólnopedagogicznych i tzw. pomocniczych. Konsekwencją tego była, podobnie jak w 2-letnich SN, dezintegracja treści, powielanie podobnych wiadomości, w szczególności w zakresie materiałoznawstwa i technologii. W sposób marginesowy potraktowano prace konstruktorsko-montażowe, tak przecież wartościowe pod względem poznawczym.¹¹

Ponadto studentów studiów zawodowych obowiązywała: czterotygodniowa praktyka obozowo-kolonijna – po II semestrze, dwutygodniowa praktyka asystencka – przed rozpoczęciem III semestru, dwutygodniowa praktyka w klasach początkowych szkoły podstawowej – przed rozpoczęciem V semestru, czterotygodniowa praktyka w klasach

⁷ M. F r e j m a n *Przydatność zawodowa nauczycieli techniki*, Zielona Góra 1982, s. 46.

⁸ Zarządzenie MOiSzW z dn. 15.V.1971. (Dz. 5-0142-18) 71.

⁹ Pismo DN-47-4/9/71 z dn. 7.11.1971 r.

¹⁰ Plan studiów WSN zatwierdzony jako tymczasowy dn. 31 lipca 1971 r.

¹¹ Realizowany wówczas plan studiów nie przewidywał oddzielnego przedmiotu poświęconego pracom konstruktorsko-montażowym.

c. d. tab. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19/20	
23.	Fizyka	2	330	65	45	120		3	1	3	1+2	3	1+3	2	3				
24.	Chemia techniczna		30	30								2							
25.	Organizacja i racjonalizacja pracy wytwórczej		30	15	15									1	1				
26.	Metodyka nauczania fizyki	1	60	15	45									1	3				
27.	Metodyka nauczania zajęć praktyczno-technicznych	1	120	45	75									2	2	1	2	1	
28.	Zagadnienia współczesnej techniki i gospodarki		15	15													1		
29.	Wycieczki do zakładów pracy				45													3	
30.	Lektorat z języka obcego	1	90		90				2		2		2						
31.	Seminarium dyplomowe		60				60										2	2	
32.	Metodyka pracy wychowawczej w ZHP		30	30						2									
33.	Teatr szkolny		60		60								2		2				
34.	Opieka nad dzieckiem zaniechanym społecznie		60	60															
	Razem:	16	2560	1055	860	480	60	16	13	15	16	13	19	15	17	14	15	4	14

V-VIII – w VI semestrze. Studenci mieli również obowiązek uczestniczenia w zajęciach studium wojskowego.¹² Na trzecim roku studiów przewidziano seminarium dyplomowe w wymiarze 2 godz. tygodniowo. Warunkiem ukończenia studiów było złożenie pracy dyplomowej oraz zdanie egzaminu dyplomowego.¹³

W 1972 roku w WSN powołano 3-semestralne studia zaoczne¹⁴ dla absolwentów SN (tab. 4).

Z przytoczonego planu zajęć studiów zaocznych wynika, iż obowiązująca liczba godzin na poszczególne przedmioty ogólnopedagogiczne i specjalistyczne pozwalała na uzupełnienie oraz poszerzenie wiadomości z określonych dziedzin nauki. Podobnie jak na studiach dziennych w II i III semestrze prowadzono seminarium dyplomowe w wymiarze 20 godzin. Studia te kończyły się pracą pisemną i egzaminem dyplomowym.

Głównym organizatorem a zarazem kierownikiem WSN w Lublinie był doc. dr hab. Karol Poznański. Sekcją matematyczno-przyrodniczą kierował wówczas doc. dr hab. Leon Koj, a Zakładem Zajęć Praktyczno-Technicznych – mgr inż. Marian Maszalerz. Kadre pracowników zakładu stanowili w większości (85%) ludzie młodzi, absolwenci studiów technicznych bądź pedagogicznych. Niewielu nauczycieli akademickich zatrudnionych w zakładzie posiadało tytuły doktorskie. Do wąskiej grupy samodzielnych pracowników, którzy prowadzili zajęcia na tym kierunku kształcenia, należeli: doc. dr hab. Maria Cackowska (teoria nauczania), doc. dr hab. K. Poznański (historia oświaty i wychowania) oraz doc. dr hab. L. Koj (logika). Zajęcia z fizyki, chemii technicznej i matematyki prowadzili pracownicy naukowo-dydaktyczni Wydziału Mat-Fiz-Chem. UMCS.

W okresie istnienia WSN pracownicy zatrudnieni w pełnym wymiarze godzin w Zakładzie Zajęć Praktyczno-Technicznych zdołali utworzyć dwie pracownie: obróbki ręcznej i mechanicznej drewna i metalu oraz dwa laboratoria: elektrotechniki i elektroniki.

Z prowadzonej ewidencji studentów (dzienniki studentów) wynika, że pierwsi absolwenci studiów dziennych wyszli w 1974 roku, było ich 24. W 1975 roku skończyło studia 54 studentów. Trzysemestralne studia zaoczne ukończyło natomiast w tych samych latach: 57 i 70 studentów.¹⁵

WSN w Lublinie istniało zaledwie cztery lata. Na podstawie zarządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 14 maja 1973 roku na jego miejsce powołano Wydział Pedagogiki i Psychologii.¹⁶ W jego skład weszły zakłady Instytutu

¹² Studentów podlegających szkoleniu wojskowemu obowiązywało studium wojskowe w wymiarze 5 godz. tygodniowo na I i II roku, natomiast kobiety i mężczyźni nie podlegający szkoleniu mieli obowiązek uczestniczyć w zajęciach powszechnej samoobrony w wymiarze 60 godz. dydaktycznych na I roku i 20 godz. na II roku studiów.

¹³ Na egzamin dyplomowy składały się: obrona pracy i egzamin z przedmiotu, z którego pisano pracę.

¹⁴ Zarządzenie MOiSzW z dn. 4 lutego 1972 r. (nr Du-5-0142-18) 72.

¹⁵ Liczbę studentów, którzy ukończyli zajęcia praktyczno-techniczne WSN obliczono na podstawie ewidencji prowadzonej w dziennikach studentów poszczególnych roczników studiów stacjonarnych i zaocznych.

¹⁶ Zarządzenie MNSzWiT z dn. 14 V 1973 r. dot. struktury organizacyjnej UMCS w Lublinie.

Tab. 4. Kierunek: zajęcia praktyczno-techniczne (studia zawodowe, trzysemestralne dla absolwentów SN)
 Section: practical-technical subjects (full-time three-semester courses for Teacher Training College Graduates)

Lp.	Nazwa przedmiotu	Liczba egzaminów	Godziny zajęć						Rozkład godz. w sem.						Liczba obowiązkowych prac kontrolnych w poszczególnych semestrach				
			w tym			Konwers			I sem.		II sem.		III sem.		I sem.	II sem.	III sem.		
			Wykt.	Ćwic.	Laborat.	Seminar.	Konwers.	sem.	w	ćw	w	ćw	w	ćw					
															Razem	sem.	w	ćw	w
1.	Ekonomia polityczna		20	15	5						15	5							
2.	Logika		30	10	20						10	20					1		
3.	Psychologia		30	10	20										10	20			1
4.	Pedagogika		20	5	15										5	15			1
5.	Matematyka		40	25	15						25	15					1		
6.	Fizyka		30	20	10						20	10					1		
7.	Rysunek techniczny		30	10		20					10	20					2		
8.	Technologia metali i metaloznawstwo	1	60	30		30					20	15	10	15					1
9.	Tworzywa sztuczne z chemią techniczną	1	30	15		15							15	15					1
10.	Technologia żywienia		15	5		10							5	10					1
11.	Maszynoznawstwo	1	70	30	20	20							20	12	10	18			1
12.	Elektrotechnika z elektroniką	1	85	30	20	35									30	20			1
13.	Organizacja i racjonalizacja pracy wytwórczej		10	10									5		5				
14.	Zwiedzanie zakładów pracy		10	10												10			
15.	Metodyka nauczania zajęć praktyczno-technicznych		30	15	15														1
16.	Seminarium		20														20		1
Razem:			4	530	240	140	130	20	100	85	55	65	75	150	5	4	5		

Pedagogiki i Psychologii oraz tzw. zakłady pozainstitutowe. Wśród nich znalazł się Zakład Zajęć Praktyczno-Technicznych, który w 1975 roku przekształcono na Zakład Wychowania Technicznego.¹⁷

Pod względem organizacyjnym reforma ta oznaczała wprowadzenie 4-letnich jednolitych studiów magisterskich dziennych i zaocznych oraz rezygnację z dwukierunkowości kształcenia. Założeniem programowym Wychowania Technicznego (WT) było kształcenie nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych dla szkół podstawowych oraz wychowania technicznego dla szkół średnich ogólnokształcących.

W pierwszym roku istnienia WT funkcjonowały tylko studia stacjonarne. Natomiast w roku akademickim 1974/75 utworzono studia zaoczne.

Rekrutacja na studia stacjonarne odbywała się na podstawie egzaminu wstępnego z matematyki (egzamin pisemny i ustny), z fizyki (egzamin ustny) oraz języka obcego (egzamin pisemny). Na studia zaoczne przyjmowano kandydatów na podstawie skierowań wydawanych przez kuratorów okręgów szkolnych. Dopiero od 1983 roku egzamin wstępny zaczął obowiązywać także na studiach zaocznych.

Ustalony przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki plan stacjonarnych studiów jednolitych na kierunku wychowanie techniczne przedstawia załączona tabela 5. Z przedstawionego planu studiów wynika, iż w miejsce kilku dyscyplin dydaktycznych, obowiązujących w poprzednich latach i formach kształcenia, wprowadzono materiałoznawstwo (sem. I i II) i technologię (sem. II, III, IV, V). Nie oznaczało to tylko formalnego zmniejszenia liczby przedmiotów drogą zsumowania treści. Było to inne ujęcie materiału dydaktycznego. Zarówno materiałoznawstwo, jak i technologia obejmowały odpowiednie zagadnienia z zakresu: metali, tworzyw sztucznych i drewna jako trzy podstawowe dziedziny techniki z punktu widzenia potrzeb programowych zajęć praktyczno-technicznych w szkole podstawowej i wychowania technicznego w szkole ogólnokształcącej.

Należy podkreślić, że treści programowe nie występowały tu w oddzielnym układzie dla każdego z owych działów tradycyjnej systematyki, lecz w całościowym strukturalnym ujęciu według węzłowych zagadnień oraz zachowujących między nimi związków przyczynowo-skutkowych.¹⁸ Wykłady wyprzedzały w miarę możliwości odpowiednie ćwiczenia i dzięki temu stanowiły teoretyczne przygotowanie studentów do zajęć laboratoryjno-badawczych.

Zupełną nowością był przedmiot „pracownia techniczna II” (tabela 5), po zmianie planu studiów (1978) zwany „pracownią konstrukcyjną” a ściślej – „konstruktorsko-montażową”. Przedmiot ten występował od czwartego do ósmego semestru włącznie, średnio w wymiarze 3 godz. ćwiczeń tygodniowo. Obejmował zagadnienia związane z projektowaniem i wykonywaniem różnych wytworów, a więc problematykę rozdrobnioną poprzednio (zwłaszcza w cyklu studiów 3-letnich) w treściach różnych przedmiotów. Sens wspomnianego przedmiotu był jednak głębszy aniżeli zwykłe zebranie róż-

¹⁷ Wyciąg z zarządzenia Nr 54/org/75 MNSzWiT z dn. 18.IX.1975 r. w sprawie zmian organizacyjnych w szkołach wyższych podległych MNSzWiT.

¹⁸ Programy nauczania MNSzWiT.

Tablica 5. Plan studiów dziennych magisterskich 4-letnich (zatw. dn. 6 VII 1974 r.)
Full-time degree course syllabus, leading to MA after four years.

Lp	Nazwa przedmiotu	Liczba egzaminów	Godziny zajęć					Rozkład godzin zajęć						
			w tym					I rok	II rok	III rok	IV rok			
			Razem	Wykt.	Ćwic.	Konwer.	Labora.	Seminaria	I sem	II sem	III sem	IV sem	V sem	VI sem
1.	Ekonomia polityczna	1	75	30	45			1 1 1 2						
2.	Marxistowska filozofia i teoria rozwoju społecznego	1	60	30		30			2 2 2 2					
3.	Wybrane zagadnienia szczegółowej filozofii lub socjologii	-	30	15		15								1 1
4.	Podstawy nauk politycznych	1	120	60	60						2 2 2 2			
5.	Logika	-	30	15	15			1 1						
6.	Psychologia	1	90	30	60			1 2 1 2						
7.	Pedagogika	1	135	45	90			1 2 1 2 1 2						
8.	Techniczne środki nauczania	-	30			30						2		
9.	Lektorat języka rosyjskiego	1	60		90			2 2 2 2						
10.	Lektorat języka zachodnio-europejskiego	1	120		120						2 2 2 2			
11.	Matematyka	2	195	90	105			1 2 2 2 2 2 1 1						
12.	Fizyka	-	45	30		15								2 1
13.	Propedeutika techniki	-	60	30							2 2			
14.	Rysunek techniczny z geometrią wykreślną	-	150	60							2 2 2 2	2		
15.	Chemia techniczna	1	60	30		30					2 2			
16.	Materiałoznawstwo	1	120	60		60					2 2 2 2			
17.	Technologia	1	210	105		105					1 2 2 2 2 2 3			
18.	Pracownia techniczna I		120	30							2 1 2 1 2			
19.	Pracownia techniczna II		210			210						2	2 2 4 4	
20.	Mechanika techniczna	1	150	90	60						2 2 4 2			

c.d. tab. 5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23		
21.	Technika ciepła	1	105	60	45									2	2	2	1							
22.	Maszynoznawstwo	1	240	120	15	105								3	3	2	2	2	2					
23.	Elektrotechnika	1	225	105	45	75								2	3	2	2	3	3					
24.	Elektronika	1	150	75	15	60												3	3	2	2			
25.	Automatyka	-	60	30		30															2	2		
26.	Elementy cybernetyki i informatyki		45	30		15																2	1	
27.	Organizacja pracy i ekonomika prod.		60	30		30													2	2				
28.	Bezpieczeństwo i higiena pracy		60	30		30																	2	2
29.	Metodyka wychowania technicznego	1	180	75		60	45										2	2	2	2	1	3		
30.	Seminarium magisterskie		60					60															2	2
Razem		18	3330	1335	735	240	930	60	12	20	13	20	12	18	13	21	12	14	14	16	10	18	2	6

nych, a w wielu przypadkach podobnych treści. Oznaczał on próbę zintegrowania teoretycznych i praktycznych treści z technicznych przedmiotów studiów: materiałowznawstwa technologii, rysunku technicznego, mechaniki technicznej, maszynoznawstwa, elektrotechniki, elektroniki i automatyki. Służyło temu projektowanie i wykonywanie (łącznie z planowaniem technologiczno-organizacyjnym i przygotowaniem potrzebnych środków) wytworów o różnej funkcji i różnym charakterze konstrukcyjnym, między innymi przedmiotów powszechnego użytku, urządzeń i modeli typu mechanicznego, elektrotechnicznego i elektronicznego.

Ponadto w realizacji zadań „pracownia techniczna II” podjęto próbę powiązania przygotowania merytorycznego z przygotowaniem metodycznym. Realizacja zadań projektowo-wytwórczych odbywała się przy zastosowaniu charakterystycznych dla wychowania technicznego w szkole ogólnokształcącej zasad i form organizacji pracy, w szczególności zaś cyklu organizacyjnego pracy zbiorowej, indywidualnej i typowych odmian pracy zespołowej, a także takich metod nauczania, które zapewniają wielostronną, a więc nie tylko manualną, lecz i intelektualną oraz emocjonalną aktywność jednostki. Dzięki temu studenci z zajęć z zakresu „pracownia techniczna II” powinni wynieść możliwie najlepsze i różnorodne wzorce tematyczne i organizacyjno-metodyczne dla początków swej pracy zawodowej. Należy dodać, iż zajęcia z „pracowni technicznej I” dotyczą innych treści programowych: gospodarstwa domowego i fotofilmu. Dla uzupełnienia należy dodać, iż studentów ponadto obowiązywały praktyki pedagogiczne ciągłe: wakacyjna praktyka wychowawcza (obozowa lub kolonijna), po II semestrze, 2-tygodniowa praktyka szkolna w drugiej połowie września, przed rozpoczęciem VII semestru, 4-tygodniowa praktyka szkolna w VIII semestrze, a także praktyki przemysłowe, 4-tygodniowa praktyka w zakładzie przemysłowym po IV semestrze (w okresie wakacji letnich), 4-tygodniowa praktyka w zakładzie elektrotechnicznym po VI semestrze (w okresie wakacji letnich).

Ponadto studenci mieli obowiązek brać udział w zajęciach wychowania fizycznego (2 godz. tygodniowo), w szkoleniu obronnym (4 godz. tygodniowo w V i VI sem.) i sposobieniu bibliotecznym (2 godz. w ciągu I roku studiów). W czasie ustalonym przez uczelnię realizowano także zajęcia z informacji naukowej (12 godz.). Poza tym studenci winni byli w ostatnich 3 semestrach przygotować pracę magisterską.

Załączony plan 4-letnich studiów magisterskich obowiązywał przez cztery lata. Dnia 11 października 1978 roku ministerstwo zatwierdziło nowy plan studiów dziennych na wychowaniu technicznym. Najbardziej charakterystyczną cechą nowego planu było wprowadzenie umiarkowanego zróżnicowania treści programowych w ramach trzech specjalizacji: mechanicznej, elektrycznej i technologiczno-gospodarczej.

Głównym założeniem przyjętej koncepcji była chęć przygotowania absolwentów kierunku WT do realizacji wszystkich działań programu „praca technika” w planowanej 10-letniej szkole ogólnokształcącej. Ponadto szczególnie wzbogacone przygotowanie absolwenta w jednej (wybranej) spośród wymienionych poprzednio dziedzin techniki. Miało to zapewnić wyższy poziom realizacji programu pracy-techniki głównie w kierunku odpowiadającym specjalizacji nauczyciela.

W znowelizowanym planie studiów były trzy (zamiast dotychczasowych dwóch) bloki przedmiotów¹⁹:

1) przedmioty społeczno-polityczne, ogólnopedagogiczne i pomocnicze – jednolite dla wszystkich kierunków studiów nauczycielskich, obejmujące łącznie 795 godzin, czyli 25% ogólnego wymiaru zajęć dydaktycznych,

2) przedmioty kierunkowe wspólne dla wszystkich studentów wychowania technicznego, obejmujące ogółem 2235 godzin (69%) zajęć,

3) przedmioty specjalizacji (występujące od VI semestru), formalnie wydzielone w wymiarze 195 godz. (6%).

Oznaczało to, iż każdego studenta – bez względu na specjalizację – obowiązywał taki sam wymiar zajęć dydaktycznych (wykłady i ćwiczenia) nie tylko z tych przedmiotów, które nie podlegały formalnej specjalizacji (matematyka, fizyka, organizacja pracy, problemy współczesnej techniki i ochrony środowiska, rysunek techniczny, metodyka nauczania pracy-techniki, pracownia konstruktorska), ale również z takich, które wchodziły w skład poszczególnych specjalizacji, a więc np. z technologii i pracowni technologiczno-gospodarczej, z mechaniki technicznej i maszynoznawstwa, z elektrotechniki i elektroniki. Ponadto studenci mieli obowiązek wzbogacenia wiedzy i umiejętności w zakresie obranej specjalności:

1) mechanicznej – z technologii metali, mechaniki technicznej i maszynoznawstwa,

2) elektrycznej – z elektrotechniki i elektroniki z elementami cybernetyki,

3) technologiczno-gospodarczej – z technologii włókiennictwa i gospodarstwa domowego.

W każdej specjalizacji obowiązywał też wykład monograficzny z problematyki związanej z wybraną specjalizacją. Rzeczywisty zakres specjalizacji poważnie poszerzało seminarium magisterskie (90 godz.) oraz pracownia magisterska (60 godz.). Poza tym studentów obowiązywała praktyka przemysłowa zgodna z wybraną specjalizacją.

W omawianym planie studiów wprowadzono też kilka zmian o charakterze organizacyjnym, w nadziei, że wpłyną one korzystnie na przebieg i wyniki studiów. Należały do nich: przesunięcie fizyki z IV roku na I rok studiów, wydzielenie „pracowni foto-filmowej” z dotychczasowej „pracowni technicznej I” oraz „pracowni magisterskiej” z dotychczasowej „pracowni technicznej II”.

Zmiany te stanowiły zasadniczy krok na drodze dalszego doskonalenia merytorycznego kształcenia nauczycieli techniki.

Na studiach WT w Lublinie wprowadzono dwie specjalizacje: mechaniczną i elektryczną. Obowiązują one do dziś.

Na podstawie zarządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki²⁰ w roku 1981 zmieniono 4-letnie studia magisterskie stacjonarne na studia 5-letnie.

W związku z powyższym nastąpiły pewne modyfikacje w planach zajęć. Zwiększono liczbę godzin przewidzianych na zajęcia z ekonomii politycznej, fizyki, matematyki,

¹⁹ Plan studiów dziennych 4-letnich magisterskich, zatwierdzony przez MNSzWiT 11 X 1978 r.

²⁰ Wyciąg z zarządzenia MNSzWiT z dn. 13 XII 1981 r. nr 38.

materiałoznawstwa, pracowni konstruktorskiej i wprowadzono wykład monograficzny z przedmiotów polityczno-społecznych (30 godz.). Nastąpiły również przesunięcia zajęć: z technicznych środków nauczania (z IV roku na V), z pracowni foto-filmowej (z III roku na V), z pracowni magisterskiej (z IV roku na V) oraz przedłużenie zajęć pracowni konstruktorskiej o jeden semestr (IX). Natomiast seminarium magisterskie przewidziano do realizacji na IV i V roku studiów. Przedłużeniu uległy także praktyki pedagogiczne ciągłe, ważne zwłaszcza w kształceniu nauczycieli. Oprócz 2-tygodniowej praktyki asystenckiej, obowiązuje 5-tygodniowa praktyka przedmiotowo-metodyczna w szkołach podstawowych po VI semestrze oraz 5-tygodniowa praktyka przedmiotowo-metodyczna w szkołach ponadpodstawowych – we wrześniu po VIII semestrze.

Należy stwierdzić, że 5-letni okres studiów wpłynął w znacznej mierze na przedłużenie czasu przeznaczanego na opracowanie pracy magisterskiej.

Na studiach zaocznych obowiązują zasadniczo te same programy co na studiach stacjonarnych. Wobec znacznie mniejszego wymiaru godzin ogromnie ważnym składnikiem studiów zaocznych stała się praca własna studentów.

Ustalony przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki plan zaocznych studiów jednolitych (tzn. wykaz przedmiotów przewidzianych dla nich godzin zajęć w uczelni i obowiązujących egzaminów) na kierunku wychowanie techniczne przedstawia załączona tabela 6.

Ponadto studentów studiów zaocznych obowiązuje: 32-godzinna praktyka wakacyjna w zakładzie mechanicznym na początku III roku studiów, 24-godzinna praktyka wakacyjna w zakładzie elektrotechnicznym na początku IV roku studiów oraz przygotowanie pracy magisterskiej w ciągu IV roku studiów.

Wobec znacznie mniejszego wymiaru zajęć na studiach zaocznych i braku możliwości zwiększenia zakresu pracy własnej studentów pracujących zawodowo, w tej formie kształcenia nauczycieli nie wprowadzono zmian w planie studiów, a więc i zróżnicowania treści według określonych specjalizacji. Wydzielenie odpowiedniej liczby godzin na specjalizację mogłoby bowiem wpłynąć niekorzystnie na poziom podstawowego przygotowania merytorycznego i metodycznego.

Na kierunku wychowania technicznego studiów zaocznych w Lublinie 5-letni okres nauki obowiązuje od 1984 roku. W związku z tym liczba godzin przeznaczona na zajęcia dydaktyczne zwiększyła się analogicznie jak na studiach stacjonarnych. Pomimo to zmniejszyło się obciążenie godzinowe studentów na poszczególnych zjazdach. Studenci zyskali więcej czasu na pracę samokształceniową.

W początkowym okresie istnienia Zakładu Wychowania Technicznego występowały znaczne potrzeby kadrowe. W 1973 r. było zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin 6 nauczycieli akademickich (mgr inż. Z.Bochyński, mgr W. Dubiel, mgr A. Ładziak, mgr inż. M. Mastalerz, mgr J. Rozenbajger, mgr G. Stasiłowicz). Po pięciu latach sytuacja kadrowa uległa znacznej poprawie, pracowało już 15 pracowników naukowo-dydaktycznych (mgr inż. K. Adamiak, mgr inż. J. Baruk, mgr inż. A. Bilczuk, mgr inż. T. Duszynski, mgr inż. M. Jakubowski, mgr T. Jędrzejuk, mgr inż. M. Karbarczyk, mgr J. Malinowski, mgr E. Nazarko, mgr inż. J. Odorowicz). W latach osiemdziesiątych kilku pracowników (9) odeszło z Zakładu, natomiast zostali przyjęci: dr inż. T. Banek, dr inż. T. Piech, dr M. Zdrojewska, mgr inż. J. Montusiewicz. Pierwszy pracownik Zakładu uzyskał

c.d. Tab. 6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
19.	Automatyka		35	15																
20.	Elementy cybernetyki i automatyki		20	12	8	20														
21.	Organizacja pracy i ekonomika produkcji		20	10	10	10	10	10												
22.	Bezpieczeństwo i higiena pracy		10		10	10														
23.	Metodyka wychowania technicznego	1	60	30	30	30				10	10	10	20	20						
24.	Seminarium magisterskie		30				30								10	20				
Razem		15	1095	350	195	93	407	30		88	202	45	205	110	195	30				
										290	250		290	220	75	4	4	4	3	

stopień doktora w 1977 r. Kilku pracowników samodzielnych, zatrudniono tylko na godzinach zleconych. Zakładem kierował aż do przejścia na emeryturę w 1981 r. mgr inż. M. Mastalerz, w następnych latach obowiązki kierownika pełnił dr inż. T. Piech, a od maja 1983 r. do października 1986 r. doc. dr inż. A. Parol.

Z upływem czasu następuje stały wzrost jakości kadry nauczycielskiej, o czym świadczy uzyskanie tytułu doktora przez następujących pracowników: J. Baruka, A. Bilczuka, W. Dubiela, M. Jakubowskiego, A. Ładziak, E. Nazarko. Obecnie na 11 nauczycieli akademickich zatrudnionych na pełnych etatach w Zakładzie Wychowania Technicznego 9 pracowników, tj. 81,8% legitymuje się stopniem doktora.

Ponadto zakład zatrudnia samodzielnych pracowników naukowych w pełnym wymiarze godzin. Są to profesorowie i docenci Politechniki Lubelskiej (prof. I. Pollo, prof. R. Sikora, doc. dr inż. A. Parol, doc. dr inż. R. Długołęcki).

Zajęcia dydaktyczne z matematyki, fizyki i chemii realizowane są przez nauczycieli akademickich Wydziału Mat-Fiz-Chem. W poszczególnych latach prowadzili je między innymi: prof. E. Złotkiewicz, prof. S. Szpikowski, doc. dr hab. Z. Rychlik, dr A. Maciejkowska, dr W. Cieślak, mgr A. Markiewicz, dr J. Wessely, dr M. Sowa, dr J. Zając, dr W. Kamiński, dr A. Wojnowski, dr B. Chmiel. W Zakładzie Wychowania Technicznego zatrudnionych jest również 4 pracowników technicznych posiadających wyższe wykształcenie techniczne.

Oprócz działalności dydaktycznej w zakładzie prowadzone są prace naukowo-badawcze, których wynikiem jest wydanie przez pracowników (zatrudnionych na pełnych etatach) 147 publikacji i kilkunastu patentów oraz wzorów użytkowych. Poza tym pracownicy zakładu czynnie uczestniczyli w konferencjach i sympozjach zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Wygłoszono łącznie ok. 33 referatów na konferencjach krajowych i ok. 40 na konferencjach międzynarodowych. Przygotowywane są również rozprawy habilitacyjne, w tym trzy osoby mają prace poważnie zaawansowane. Zakład Wychowania Technicznego współpracuje z Uniwersytetem w Ołomuńcu (CSRS), z Technische Hochschule w Karl-Marx-Stadt (NRD), Ingenieur Hochschule w Zwickau (NRD) oraz Politechniką Sofijską (Bułgaria).

Do realizacji procesu dydaktycznego posiada dobrze wyposażone laboratoria: technologii metali, materiałoznawstwa, technologii drewna, elektrotechniki, elektroniki i automatyki oraz pracownię rysunku technicznego i geometrii wykreślnej, metodyki kształcenia technicznego. Podkreślić należy, że zwłaszcza laboratoria elektroniki i materiałoznawstwa są tak wyposażone, iż możliwe jest prowadzenie w nich szeroko zakrojonych prac badawczych. Wartość środków trwałych stanowiących wyposażenie laboratoriów wynosi około 20 milionów złotych.

Pierwsi absolwenci studiów magisterskich stacjonarnych ukończyli Wychowanie Techniczne w 1977 r. Od tego roku do r. 1987 dyplom magistra techniki uzyskało 381 osób. W roku 1985 absolwentów nie było ze względu na przejście z 4-letniego na 5-letni okres studiów.

Natomiast na studiach zaocznych pierwsi absolwenci ukończyli WT w 1978 r.

Do 1987 r. włącznie magisterium uzyskały 284 osoby²¹. Potrzeby szkół są zaspokajane w tym zakresie tylko częściowo. Jak podają kuratoria okręgów szkolnych regionu środkowo-wschodniego, zapotrzebowanie na nauczycieli techniki do roku 1990 przedstawia się następująco: Lublin – 68 osób, Zamość – 70 osób, Chełm – 45 osób, Biała Podlaska – 42 osoby.²²

Pomimo istniejącego zapotrzebowania na absolwentów Wychowania Technicznego Ministerstwo Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki w 1984 r. wstrzymało rekrutację na studia stacjonarne, a w r. 1985 na studia zaoczne.²³ Po dwóch latach wznowiono rekrutację na studia stacjonarne.²⁴ Główną przyczyną wstrzymania rekrutacji był brak dostatecznej liczby samodzielnych nauczycieli akademickich tej specjalności zatrudnionych na pełnym etacie w Zakładzie WT.

Należy mieć nadzieję, że rozwój naukowy pracowników tego zakładu poprawi się i niebawem spełnione będą wysokie wymagania kadrowe, jakie stawia ministerstwo w dążeniu do zabezpieczenia jak najwyższych efektów kształcenia przedmiotowego nauczycieli.

РЕЗЮМЕ

Большие общественно-хозяйственные перемены, обусловленные научно-техническим прогрессом, ведут к значительному изменению программно-организационного обучения учителей во всех районах нашей страны. Это относится также к Люблинскому воеводству.

В 50-е и 60-е годы обучением учителей-специалистов технического воспитания в Люблине занимались 2 учительских училища (SN). В 1971 году после ликвидации учительских училищ создан в Университете им. Марти Складовской-Кюри Высший учительский курс (WSN) в состав которого вошло Заведение практическо-технических занятий. Учеба на стационарных курсах (WSN) длилась 3 года, зато на заочных курсах совершенствовали свои знания выпускники учительских училищ (SN) и учеба там длилась только три семестра. Высшее учительское училище функционировало всего 4 года.

В 1973 году на место Высших учительских училищ создано Отделение педагогики и психологии. В его состав вошли Институт педагогики и психологии, а также внеинститутные заведения. Среди них находится Заведение практическо-технических занятий, которое было затем переименовано на Заведение технического воспитания (WT). Эта реформа в организационном плане вводила 4-летний

²¹ Liczbę studentów wychowania technicznego, którzy uzyskali magisterium, obliczono na podstawie ewidencji prowadzonej w dziennikach studentów poszczególnych lat studiów stacjonarnych i zaocznych.

²² Dane otrzymano w 1984 roku z KOiW w Lublinie, Chełmie, Zamościu i Białej Podlaskiej. Oryginały pism znajdują się w Zakładzie Wychowania Technicznego.

²³ Pismo MNSzWiT dot. zawieszenia rekrutacji z dn. 16 IV 1984 r. (DU-1-078-9/84) oraz z dn. 30 IV 1985 r. (DU-1-4010-21/85).

²⁴ Pismo dotyczące wznowienia rekrutacji DS 062-2/86 z dnia 1986-05-02.

срок обучения, кончающийся магистерским экзаменом, со временем замененный на 5-летний. В Заведении технического воспитания функционируют как стационарная, так и заочная формы обучения.

S U M M A R Y

Social and economic progress – the result of scientific and technical development – has brought about significant changes in the syllabus and organization of teacher training throughout the country. The above holds true also for the region of Lublin.

In the 1950s and 1960s there were two teacher training colleges (SN) in Lublin responsible for the education of teachers of practical-technical subjects. In 1971, after the colleges – the SNs – were abolished a new section was created at the University of Maria Curie-Skłodowska – the College for Further Teacher Training (WSN) which included the Department of Practical-Technical Subjects.

The syllabus for full-time students at the WSN covered three years while extra-mural studies were designed for the graduates from the SNs and they covered the programme in half the time, i.e. in three semesters. The WSN was in operation for only four years.

It was replaced in 1973 by the Faculty of Pedagogy and Psychology, comprising the departments of the Institute of Pedagogy and Psychology as well as independent departments outside that unit. Among them there was the Department of Practical-Technical subjects whose name was subsequently renamed to Department of Technical Education.

From the organizational point of view this development meant the introduction of a uniform four-year degree course, subsequently expanded to five-year studies. There are both full time and extra-mural courses available in the Department of Technical Education.

ANNALES UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA

Nakład 475 egz. 25 nadb., ark. wyd. 6.8, ark. druk. 9.0. Papier druk. mat. PD71 g. Oddano do składu w listopadzie 1988 r., podpisano do druku w marcu 1990 r. Zam 199/88

Skład. druk Zakład Poligraficzny Politechniki Lubelskiej

Biblioteka Uniwersytetu
MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie

19356 | 2

CZASOPISMA

1989

Adresse:

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
BIURO WYDAWNICTW

Plac Marii

Curie-Skłodowskiej 5

20-031 LUBLIN

POLOGNE

Cena 6400,—